

Kőváriné Siess Zsuzsanna-, és Egyed Emese festőművészek megnyitója, Klaszán Erzsébet verseskötetének bemutatója

Kezemben egy szentképecske, melyet öt éve mindig magamnál hordok. Készítetője Dr. Páhi János (ma Kiskanizsán plébános), aki az általa akkor vezetett Kaposvár környéki eklézsiákon ezt osztogatva hirdette a Zselickislaki Nemzetközi Művészeti Alkotótábor programjait. A kis képen a szentté avatott Andrej Rubljov nagy orosz ikonfestő egyik szép munkája látható, melyen Szent Lukács, a festők és szobrászok védőszentje, az első ikonfestőnek tartott művész, éppen Szűz Máriát és a Kisjézust festi. A szentképecske írott oldalán Babits Mihály gyönyörű gondolata olvasható. Idézem: „Hiszek a művészetben, mely kinyitja elénk a világot, mely kiröpít a pontból és pillanatból... Hiszek a művészetben, mely nem tagad meg semmit, de túlnő mindeneken, mert nem rabja semminek.”

Ma itt a könyvtárban, a művészetek egyikének, az irodalomnak szentélyében, igazán hihetünk a művészetben, hisz annak egyszerre három ága előtt is hódolunk, feltöltődünk kincseiktől. Gyönyörködtünk a zenében, melyről azt mondják, a lélek belső tükre, és elmerülve hallgattuk Németh Ferenc barátom, a kiváló zenepedagógus és hegedűművész gyönyörű muzsikáját. Elmerülhetünk majd a költészetben, mely a szavak zenéje, művészete, és bevezetőt hallunk Czupi Gyula barátomtól, a könyvtár igazgatójától Klaszán Erzsébet új verseskötetéről, a benne olvasható lírai alkotásairól, melyek közül kiváló ifjú versmondónk, Baj Bianka idézett az előbb néhányat. És hódolunk a festészet két különböző műfaja előtt, elidőzve Egyed Emese expresszív tájképein, csendéletein, azok színharmóniáin, s belefelejtkezünk az egyik legősibb, az ikonfestészet szép alkotásaiba, rácsodálkozva Siess Zsuzsa szabályok alapján alkotott, archaizáló, mégis modern és szabad szellemű ikonjaira.

Nekem ma e művészetek közül – bár hitem szerint nem lenne szabad soha elválasztani az egyiket a másiktól, mert igazán együtt tudják csak jól és szépen alakítani az emberek lelkét, gondolkodását – a két kiállító festőművész munkájáról tisztem pár szót mondani.

Kezdjük az elején. Belépve a könyvtár irodalmi-kávéház-galériájába (én mindig így nevezem e helyet), rápillantva ezekre a festményekre, Egyed Emese alkotásaira, azonnal Hanny Szabó Anikó balatonfüredi költő verse ötlött fel emlékezetemben. Idézem:

„Fellángol a táj, levélszikrákat vetnek a fák,
Bíborköpenybe burkolózik a föld,
Mosolyát sárga kendő mögé rejti a nap.
Szürke légörvényes oázisban szállnak a vadludak.
Zölddé válik a kék, majd újra szétválik a két szín.
Zöld és kék csókolgatja egymást.
A narancssárga elé szalad;
A tó hullámain ködök falfüggönye.
Sejtelmes, titkos ragyogás, fényévnyi távolság.
A meghitt közelség melege melegít.
Égszínkék, égben úszó piros napkorong.
Szférák zenéje színek húrjain.
Mélyarany-varázs andalít.
Dombok vad barna lüktetése,
Zöld faágak oltalmazó ölelése,
Mezők szelíd sárgája,
Felhők ibolyafénye irányítja szememet.
Egy mesevilág sosemvolt és
Mégis mindig jelenlevő világa.

Hegyek súlyos lépte sötétszürke.
Sugarak könnyű lépte fényarany.
Falak fehérsége, régi téglák piros barnája,
Örök gyerekkor rózsakertjének hú fekete kutyája.
Távoli kürtök halk, homokszínű hangfoszlánya,
Színvarázs-képpé váló színvarázs.” (Eddig az idézet.)

Ha valaki végigtekint ezeken az alkotásokon, mint én is tettem, azonnal érezheti, hogy itt nem egy teljesen egységes, kiforrott festői képanyaggal állunk szemben, hanem próbálkozások, kísérletezések különböző szintű állomásainak eredményeivel. Olyan eredményekkel, amire, ha rátekint a néző (különösen az a néző, aki maga is próbálkozott már a festéssel), akkor azt mondhatja, ilyet én is tudnék készíteni. Mint képzőművészettel elég sokat foglalkozó ember, hadd tegyem azonnal hozzá, hogy kimondottan szeretem az ilyen képeket. Szeretem ezeket a képeket, s ez azt is jelenti, hogy szeretem azokat az embereket is, akik megengedik maguknak ezt a bátorságot, azt a luxust, és azt az elsősorban maguk felé irányuló örömszerzést, hogy ilyen alkotásokba öljék, amúgy talán könnyel elvesző szabadidejüket. Én szeretem ezeket az embereket, az ilyen képeket festőket, mert nem hagyják, hogy az idő csak úgy elrepüljön felettük észre-vétlenül, hanem megpróbálnak kitalálni valamit először a maguk, aztán a környezetük szórakoztatására, idejük örömmel, szeretettel való kitöltésére. És teljesen mindegy, hogy ez a valami a művészetek melyik ágában történik.

Galériás munkálkodásaim során – hála Istennek – sok ilyen szeretni való emberrel találkozom. Fiatalokkal, felnőttekkel és szépkorúakkal is. Náluk nem az a lényeg, hogy van-e, vagy lesz-e anyagi haszna a megfestett képeknek, mert ezeket a képeket alkotójuk a saját örömére festette. Így az sem lényeges, hogy ő milyen mélységig mélyedt már bele a különböző festészeti technikákba, és az sem fontos, hogy ezek a képek elnyerik-e mindenkinek a tetszését. Egyébként állítom, hogy kicsit mindenkiet elnyerik, mert olyan életöröm, annyi szeretet, olyan lelki béke árad belőlük. Mert nézzék meg, ezeken a képeken az ősz nem idézi az elmúlást, a halált, mert a színei nem engedik. Még a fázás gondolata sem jut eszembe róluk, mert a belőlük sugárzó szeretet melegé teszi a látványt.

Ezeknek a festményeknek a története nem akkor kezdődött, amikor felrakták őket itt ebben a teremben. A történet a művész, Egyed Emese fiatal korában kezdődött. Akkor, amikor édesapja lelkész volt Harasztiban, majd az Eszék melletti Rétfaluban, és folytatódott Eszéken, aztán Bácsfeketehegyen, majd a szabadkai gimnáziumban, és Újvidéken, ahol Emese történelem-rajz szakos tanári diplomát szerzett. Ott kezdődött, és az akkori élmények itt jelentek meg festett alkotások alakjában, a szeretet képeiben. És itt ez a lényeg: a szeretet. A táj szeretete, a természet szeretete, és az emberek szeretete. Az a dolog, amiről olyan gyakran hajlamosak vagyunk megfeledkezni. Ezekben a képekben éppen ezt találjuk meg, amiről Túrmezey Erzsébet is szól versében (idézek):

A legfőbb művészet, tudod mi?
Derús szívvel ember maradni!
Soha nem lenni reményvesztett.
Csendben hordozni a szeretetet:
Irigység nélkül nézni másra,
ki útját tetterősen járja.
Mi adhat ilyen békét nekünk?
Ha abban a szent hitben élünk,
hogy a teher, mit vinnünk kell,
a szeretethez vezet el.

Ez csak a végső simítás
a régi szíven, semmi más.
Eloldja köteleinket,
ha e világ fogva tart minket.
De ezt a művészetet
megtanulni nehezen lehet.
Hogy a szívünk csendes legyen,
ára a megvívott sok küzdelem,
az, hogy készek legyünk beismerni:
Önmagamban nem vagyok semmi!
Az alkalom jön... elmegy...
többé nem látod soha.
Szobádba száll, mint csillogó madár...
s ha nem csukod be jól az ablakot,
huss, odafönn a kék magosba jár.
Úgy csillan meg, mint nap-fölkeltkor
a réten villogó gyémántszemek,
s ha meg nem látod, percek múlva már
fűszálakon csak fájó könny remeg. (eddig az idézet).

Tovább sétálva a képek mellett egy teljesen más világba csöppenünk. Siess Zsuzsa világába. Az ő ikonjainak környezetébe.

Ikon? Miféle képek azok az ikonok. Mért festik őket, mi a céljuk? Az ikonok célja Isten és szentjei tiszteletének tudatosítása, valamint az ábrázolt személy és a szentkép előtt imádkozó személy közötti kapcsolat-teremtés. Ez azt jelenti átvitt értelemben, hogy a vallásos szemlélődő és Isten közötti kapcsolat megteremtése. Az ikonokat ennek megfelelően a keleti egyházakban nem is tartják sem műtárgynak, sem dekorációnak. Mert az ikonok világa zárt, szabályozott, ember és istene közötti világ. Zsuzsa kiválóan érzett rá, hogy az ő nagyszerű művészi tehetségének, ambíciójának ilyen zárt, szabályozott világra van szüksége, mert annak segítségével tudja kibontani egyéni művészi szabadságát.

Mert az ikonnak még a technikája is szabályozott. Először pácolás kerül a fa felületére, hogy az elkészült képmás fizikai hordozója esztétikus, és még inkább tartós, ellenálló legyen. Mert az ikonnak örökéletűnek kell lenni. A fára kerül az alapozás. Aztán, ha tökéletes az ikonfestés technikája, az évszázados módszer alapján erre egy textilréteget tesznek. Ezután következik a krétaporos rétegek felhordása, száradása, s csak ezután jutunk el a tényleges festéshez. Ennek első művelete az előrajzolás. Ez adja az ikonok mesteri kompozícióját, mely általában szimmetrikus, harmonikus, főbb elemei olyan alapformák, mint a kör, háromszög, oválisok. A hagyományos technika szerint a festés is rétegezve készül. Mind az arc, mind a ruházat az azonos színek sötétebb árnyalataiból a világosabbak felé rajzolódik ki (a sötétségből hívja elő az ikonfestő a fényt). Ennek teológiai, transzcendens jelentése és jelentősége is van. A legvégén a szinte teljesen fehér árnyalatok adják meg a legvilágosabb, megcsillanó arc- és ruha részleteket. Az egyes szín tartományok körül gyakori a fekete körvonal rajzolása, mely még nagyobb hatást és színdinamikát ad a képnek. De kiemelő hatású a háttér és a dicsfények aranyozása. Eredetileg ez is teológiai tartalmakat hordozott. Az aranyozott háttérre kerülnek a glóriák körvonalai, és a feliratok. Minden ikonon szerepelni illik az ábrázolt szent vagy a megfestett ünnep megnevezésének.

Zsuzsa ikonjai mind ilyen tradicionális ikonok, bár nagyon sokban érezhetünk csodálatos megújulási, kitörési pontokat. Ilyeneknek érzem a három angyalt, a fehér Krisztusokat, Teréz Anya „kísérletező” portréját (mondhatnám azt is: szentképe), a

fantasztikusan szép Szent Erzsébet (a korsós), de kedvenceim sorába tartozik a Páduai Szent Antal és a sárkányölő Szent Györgyök is.

Amikor Siess Zsuzsa az itt látható képekbe öntötte vallási érzületét és emberszeretetét, így tüzelte fel és készítette környezetét, így bennünket is, az ikonok szépségének és a bennük „olvasható” bibliai mondanivalóknak újra fel-fedezésére. Művészetében, alkotásaiban ezt a szeretetet tudatosan úgy sugallja felénk, hogy bennünket is lenyűgözzön az ikonok, a bibliai mesék, történetek testet-lelket tápláló gyönyörűségével, szépségével, következetességével, meg-cáfolhatatlan logikájával. De a képekben e sugárzó szeretetén felül azt is érezhetjük, láthatjuk, hogy festőnk az ikonfestészet szabályaira mennyire odafigyelő művész. Még alkotásai részleteinek megkomponálását is kimagaslóan oldja meg. Láthatjuk azt is, hogy a részletek pontos megfigyelésén felül képeiben mindig ott van egy képzelete szülte többlet. Kifinomult érzékenységével, egyéniségével úgy alakítja át a látnivalót, hogy képei mindig a szabályok és a fantázia ötvözetét adják, s belőlük a festéssel töltött percek öröme, lelkének látható gazdagságán keresztül tükröződik vissza ránk. Így mi nézők is lassan beleolvadunk ebbe a képzelete alakította bibliai világba.

Aki ilyen képeket fest, melyekkel örömet szerezzen környezetének, ugyanakkor elgondolkoztatja az embereket a „Jó” és a „Rossz” örök küzdelméről, hogy kinyissa szemüket a „tisztá fényre” való rácsodálkozáshoz, annak jó szívvel mondhatjuk el a már idézett költő szavaival.:

„Te nemcsak olyan forrás vagy,
amelyik engedi magát megtalálni.
Te az a forrás vagy, amelyik
maga indul el megkeresni
a szomjazókat.”
Tiszta- bővizű csodálatos Forrás,
keresd tovább a szomjasakat!
Látod, mennyien vannak!
Szomjaznak, életre, szeretetre,
irgalomra és bocsánatra,
jóságra, igazságra, öröme,
igazi szabadságra.
Szomjazók számlálhatatlan serege!
Mi lesz velük, ha rád nem találnak?!
Milyen felfoghatatlan,
ahogy elindulsz megkeresni őket,
ahogy szüntelen útban vagy feléjük,
meg se várva, hogy ők keressenek!
Milyen csodálatos titok!
Boldog akit már megtaláltál,
s nem a posvány mérgező vizét issza!
S ahogy ígérted, nem szomjazik soha többé,
és belsejéből szeretet, öröm, irgalom, jószág,
mindent éltető víz fakad.

Hát ezt az éltető vizet jelentik nekem, de másoknak is Siess Zsuzsa festményei.
Kívánom magunknak, hogy sok ilyen ember vegyen bennünket körül, mint ő, Egyed Emese és Klaszán Erzsébet, akinek a verseskötetét most mutatja be Czupi Gyula kollégám.

Megköszönve figyelmüket, a tárlatot megnyitottnak nyilvánítom.